

РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ В АГРОТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ INNOVATIVE DIRECTIONS IN AGRITOURISM ACTIVITY

УДК 330.341.1:338.43

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.71-22>

Липчук В.В.

д.е.н., професор кафедри історії України, економічної теорії та туризму, член-кореспондент НААНУ Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Дидів І.Б.

к.е.н., старший викладач кафедри туризму Львівський національний аграрний університет

Крупа О.М.

к.е.н., доцент, завідувач кафедри туризму Львівський національний аграрний університет

Lypchuk Vasyli

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv

Dydiv Iryna, Krupa Oksana

Lviv National Agrarian University

У статті висвітлено сутність інноваційності в агротуризмі. Розглянуто основні напрями інноваційного розвитку з урахуванням іноземного досвіду. Наголошено на тому, що агротуризм повинен постійно змінюватися, оскільки стабільність часто означає застій та приводить до втрати конкурентоспроможності на ринку туристичних послуг. Подано результати анкетного опитування щодо впровадження інновацій в агротуризм за видами, яке проводилось серед власників агросадиб Львівської області. Встановлено, що найбільше власники агросадиб реалізують маркетингові, соціальні та продуктові інновації. Сформульовано пропозиції щодо впровадження низки інновацій в агротуризм. Деякі з них не мають аналогів в Україні, інші передбачають удосконалення наявних способів ведення агротуристичної діяльності. Рекомендовано такі інновації в агротуризмі, як «Агротуризм вихідного дня», «Агротурне», «All inclusive», Програма «Єдина родина», бізнес-консультації, агротуристичні скансени, Екологічна програма «Чистий край», «Краєвид на 360°», «Farm webcams». Запропоновано концептуальну модель інноваційного розвитку агротуризму, яка охоплює певні види інновацій та етапи процесу інноваційної діяльності агротуристичних господарств.

Ключові слова: види інновацій, агротуризм, туристичний продукт, концептуальна модель інноваційного розвитку, агротуристична діяльність.

В статті освітлена суть інноваційності в агротуризмі. Рассмотрены основ-

ные направления инновационного развития с учетом иностранного опыта. Сделан акцент на том, что агротуризм должен постоянно меняться, поскольку стабильность часто означает застой и приводит к потере конкурентоспособности на рынке туристических услуг. Представлены результаты анкетного опроса по внедрению инноваций в агротуризм по видам, который проводился среди владельцев агроусадеб Львовской области. Установлено, что больше всего владельцы агроусадеб реализуют маркетинговые, социальные и продуктовые инновации. Сформулированы предложения по внедрению ряда инноваций в агротуризм. Некоторые из них не имеют аналогов в Украине, другие предусматривают усовершенствование существующих способов ведения агротуристической деятельности. Рекомендованы такие инновации в агротуризме, как «Агротуризм выходного дня», «Агротурное», «All inclusive», Программа «Единая семья», бизнес-консультации, агротуристические скансени, Экологическая программа «Чистый край», «Пейзаж на 360°», «Farm webcams». Предложена концептуальная модель инновационного развития агротуризма, которая охватывает определенные виды инноваций и этапы процесса инновационной деятельности агротуристических хозяйств.

Ключевые слова: виды инноваций, агротуризм, туристический продукт, концептуальная модель инновационного развития, агротуристическая деятельность.

The article highlights the essence of innovation in agritourism. The main directions of innovative development taking into account foreign experience are considered. It is emphasized that agritourism must be constantly changing, as stability often means stagnation and leads to loss of competitiveness in the market of agritourism services. Presented by the results of a questionnaire survey on the introduction of innovations in agritourism by type, which was conducted among the owners of farmsteads in Lviv region. It is determined that most owners of farmsteads use marketing, social and product innovations. Proposals for the introduction of a number of innovations in agritourism have been formulated. Some of them have no analogues in Ukraine, others – provide for the improvement of existing methods of agritourism. The following innovations in agritourism are offered: Weekend agritourism, Agrotourism, All inclusive, “Single Family” Program, Business Consultations, Agrotourism open-air museums, Ecological program “Clean Land”, Landscape at 360°, Farm webcams. The driving force behind the development of agritourism is the introduction of innovations. It is impossible to move forward in this area and successfully develop your agritourism business without changes and innovations. A conceptual model of innovative development of agritourism is proposed. The generalized model envisages key directions, types of innovations according to the level of novelty and the main stages of introduction of innovations in agritourism. The first stage is the initiative of entrepreneurs who identify the main problems, needs and tasks, as a result of which is the generation and search for new ideas in agritourism. The second stage involves the development of new ideas based on the collected information base through analysis and synthesis in collaboration with relevant experts in various fields, as well as the selection of the most promising ideas and solutions, which are subsequently transformed into agritourism innovations. The third stage is the management of innovation in agritourism. During this period, its effectiveness is assessed, as a result of which the innovation is successfully implemented, returned for refinement or completely rejected.

Key words: types of innovations, agritourism, tourist product, conceptual model of innovative development, agritourism activities.

Постановка проблеми. Інновація як функція креативного мислення та дії, процес перетворення нових концепцій та знань у нові продукти та послуги в умовах глобалізації економіки стає ключовою детермінантою формування конкурент-

ної переваги підприємства та створення кращих можливостей забезпечення зростаючих потреб та вимог людства.

Ціла низка інноваційних процесів, що відбуваються в туризмі, справляють позитивний вплив не

лише на туристичні підприємства, але й на величезну кількість інших інфраструктурних організацій. Однак проблему інновацій слід насамперед розглядати з урахуванням найважливішої мети менеджменту, якою є максимізація вартості для клієнта. На жаль, більшість дрібних суб'єктів господарювання трактує інновації як щось недосяжне і від самого початку своєї діяльності відмовляються від їх впровадження.

Інноваційність в агротуризмі має свої особливості, обумовлені як специфікою агротуристичних послуг, так і середовищем, у якому вони надаються. Агротуристичні інновації можуть включати первинні (абсолютні) та вторинні, як наслідування оригінального туристичного продукту, так і доповнення інновацій, наприклад, розвиток професійного маркетингового середовища для природи та культурних якостей, що знаходяться в певній місцевості (організація послуги та туристична інфраструктура навколо структур матеріальної культури та їх просування). Водночас вони повинні враховувати особливості сільського способу життя, сільський традиціоналізм, що відрізняє відпочинок на селі від інших видів туризму.

Значимість інновацій для всіх учасників ринку агротуристичних послуг, широке трактування інновацій від незначних змін до проривних рішень, еволюційність поглядів на сутність та значення агротуризму актуалізують необхідність здійснення подальших наукових досліджень з цієї проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останніми роками проблематика впровадження інноваційних процесів у сферу туризму висвітлюється в літературі достатньо широко. Зокрема, окремі аспекти інноваційної діяльності відображені у працях І. Жуковича, О. Романенко, О. Яворської, І. Скавронської, І. Власенка, Ю. Зінька.

Досліджуючи цю проблематику, вчені приділяють увагу як самому процесу інновацій, так і окремим їх видам. Зокрема С. Сала, звертаючи увагу на значення інноваційності для конкурентоспроможності господарств, відзначає, що агротуризм повинен постійно змінюватися, оскільки стабільність часто означає застій і приводить до втрати конкурентоспроможності [3].

Окремі автори звертають увагу на інноваційний характер для практики сільського туризму та агротуризму в Україні піших та об'їзних господарських і позагосподарських дидактичних стежок та домашніх зоопарків, що служить елементом популяризації вітчизняного села, лісів та національних парків [7], агротуристичних розваг із використанням конструкцій із соломи [5]. Ю. Зінько, М. Рутинський, П. Горішевський стверджують, що інноваційними рішеннями у формуванні агротуристичного продукту є розвиток «зелених маршрутів», формування регіонального туристичного продукту та кластерної організації агротуризму [6].

Однак важливість та необхідність інновацій у туристичній галузі в умовах сьогодення залишаються недостатньо дослідженими й потребують пошуку нових ідей та вдосконалення.

Постановка завдання. Метою статті є характеристика інноваційних напрямів в агротуризмі з урахуванням іноземного досвіду, які сьогодні успішно застосовуються на практиці, аналізу стану впровадження інновацій, які реалізуються в агросадибах Львівської області, пропозиції ідентифікації інновацій залежно від рівня новизни, оцінювання етапів впровадження інновацій в агротуризм на основі концептуальної моделі інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зростаюча конкуренція на туристичному ринку, зокрема між різними сегментами туризму, переконує в тому, що рушійною силою утвердження агротуризму та його подальшого розвитку може бути тільки діяльність на засадах інноваційності.

Агротуризм є явищем комплементарним, оскільки пов'язаний із трьома сферами, а саме сільським середовищем, сільським господарством та туризмом. Відповідно, інновації з урахуванням особливостей відзначених сфер можуть знайти місце в агротуризмі.

Агротуризм як напрям диверсифікації діяльності дрібних сільськогосподарських виробників є одночасно одним із ключових факторів розвитку сільських територій [4]. Унікальна природа, потужні рекреаційні запаси та багата культура роблять привабливими сільські території, які динамічно розвиваються з розвитком агротуризму [8]. Значною мірою саме агротуризм може стати центром прояву принципу гравітації, зокрема в аспекті інвестиційної привабливості. Агроресурсний потенціал території є основою розвитку туризму, відповідно, інновації повинні бути спрямовані насамперед на раціональне, згідно із засадами зрівноваженого розвитку, його використання [1].

Водночас вибір форми відпочинку на селі має багато переваг порівняно з іншими видами туризму та потребує подальшого розвитку і вдосконалення. Агротуристичний продукт орієнтований на клієнтів, для яких найбільш цінними є такі атрибути, як природне середовище, традиції, фольклор та звичаї [2].

Контроверсії щодо інновацій в агротуризмі пов'язані з його специфікою, зокрема унікальністю тих послуг, які не здатні забезпечити інші види туризму. Ключове протиріччя між традиційними формами пропозиції агротуризму та інноваціями в агротуризмі має вирішуватися в спосіб якомога меншого втручання у природне та культурне середовище, що певною мірою суперечить ідеї інноваційності. В цьому контексті важливим є збереження традиційності, характерної для сіль-

ського способу життя та способу ведення сільського господарства, зрештою, сільського характеру агротуристичного продукту.

Проведене анкетне опитування 155 власників агросадіб Львівської області (за теоретичної похибки вибірки 8% та рівня імовірності 0,95) дає змогу відзначити (рис. 1) популярність окремих видів інновацій. Найбільше застосування мають маркетингові (89%), соціальні (75%) та продуктові (72%). Недостатньо власниками агросадіб реалізуються екологічні, що пов'язано загалом із низькою екологічною свідомістю українців, та процесові (організаційні та технологічні) інновації, що є свідченням недостатніх умінь та компетенцій власників агросадіб.

Важливим напрямом інноваційного розвитку в агротуризмі є «втягування» елементів (необов'язково інноваційних) інших видів туризму в агротуристичний продукт, зокрема культурного, етнографічного, релігійного, оздоровчого, спортивного, екстремального. Таке залучення дає можливість розширити асортимент продуктів та послуг в агротуризмі, що дасть змогу розширити коло потенціальних та реальних клієнтів агротуристичних господарств.

На основі проведених досліджень узагальнено певні види інновацій, які доцільно застосувати для розвитку агротуризму. Використання цих видів інновацій дасть можливість агротуристичним господарствам бути більш конкурентними на ринку туристичних послуг, оскільки туристична діяльність розвивається досить інтенсивно та розширює різні види відпочинку. Частина запропонованих видів інновацій уже застосовується в агротуризмі, проте потребує вдосконалення.

1) «All inclusive». Послуги, які надає агросадіба чи фермерське господарство, у цьому сервісі включені в один кейс. Такий відпочинок без

обмежень спонукає туристів все спробувати та бути більш активними. Перевагою «All inclusive» є економічна вигода для клієнтів, оскільки послуги у цьому комплексному пакеті є значно дешевшими. До того ж, скориставшись таким кейсом, гості значно урізноманітнюють свій відпочинок.

2) «Краєвид на 360°». Використання квадрокоптера для фото- та відеозйомки з височини пташиного польоту, а також послуги фотосесії. Сервіс призначений для фіксації незабутніх спогадів та неповторних моментів на час перебування у сільській місцевості (зйомка під різним ракурсом місцевої краси та мальовничих пейзажів, верхової їзди на конях, спуску річкою на човні, прогулянка родиною, катання на велосипеді).

3) «Агротуризм вихідного дня». Відпочинок в особистому селянському або фермерському господарстві під час вихідних днів. Цей відпочинок є пізнавальним та включає різні види активної діяльності. Відвідувачі мають можливість брати участь у догляді за свійськими тваринами, допомагати по господарству, виконувати сільськогосподарську роботу на фермі, полі, чи в саду. Крім того, туристи можуть брати участь у майстер-класах, народних ремеслах, готуванні національних страв у традиційній українській печі чи на відкритому вогнищі, допомозі на пасіці, проведенні екскурсій, велопогулянках, збиранні грибів, ягід та лікарських трав, рибальстві чи фотополюванні. Частина майстер-класів для гостей надається за суттєвими знижками або безкоштовно задля перетворення клієнтів на лояльних.

4) «Агротурне». Ця інновація передбачає одно- або дводенні автобусні тури агротуристичним об'єктами (фермами, ставками, полями, садами, сироварнями, винарнями, пасіками тощо). Також «Агротурне» може включати екскурсії історико-культурними пам'ятками, архітектурними та при-

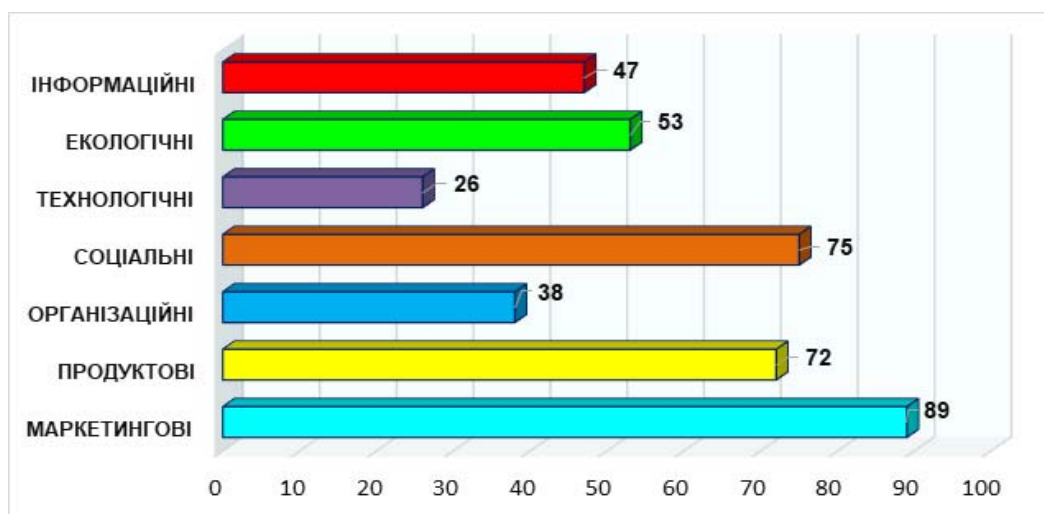

Рис. 1. Види інновацій, які реалізуються в агросадібних господарствах Львівської області у 2018 році, %

Джерело: побудовано за результатами опитування власників агросадіб

родними об'єктами. Туристичний маршрут може охоплювати об'єкти різних туристичних кластерів цього регіону, що значно урізноманітнить відпочинок туристів.

5) Бізнес-консультації. Початківці агротуристичного бізнесу припускаються багатьох помилок. Бажання й можливості інвестувати в агротуристичний бізнес обмежуються відсутністю знань та відповідних компетенцій. Тим, хто вирішив започаткувати власну справу, необхідна консультація спеціаліста у цій сфері, який має безцінний досвід, зокрема вдало вибрати напрям підприємницької діяльності, проаналізувати ринок туристичних послуг, врахувати туристично-рекреаційний потенціал регіону, розрахувати затрати та окупність проєкту, оптимізувати наявну агротуристичну діяльність, а також врахувати свої фінансові можливості. Бізнес-консультації допоможуть новачкам та діючим підприємцям уникнути багатьох помилок, зменшити ризики та зекономити час і ресурси.

6) "Farm webcams". Інновація передбачає спостереження через вебкамери, які розміщені на території агротуристичного господарства, в реальному часі (на фермі, пасовищі, подвір'ї тощо). Запропонована інновація дасть змогу широкому колу бажаючих віртуально відвідати ферму, а згодом і реально. Така інновація значно підвищить ефективність реклами, що сприятиме збільшенню кількості відвідувачів.

7) Агротуристичні скансени. В Україні за останні два десятиліття кількість сіл та хуторів, які зникли з карти, стрімко зростає. Особливо багато є закинутих хуторів, тобто поселень, які утворилися внаслідок поділу на центральні та периферійні села ще з радянських часів. За таких умов збереження музеїв живої історії під відкритим небом є важливим питанням. Заснування агротуристичних скансенів передбачає консервацію та ревіталізацію старих будинків, млинів, кузнів та інших господарських приміщень, які мають певну історичну, культурну та етнографічну цінність. Влаштовують такі агротуристичні скансени на місці зникаючих сіл та хуторів. Однією з важливих складових частин у роботі агротуристичних скансенів є діяльність поблизу ферми, господарства, пасіки, саду, городу, ягідника тощо. Такий підхід дасть змогу створити унікальний агротуристичний продукт у поєднанні з історично цінними об'єктами, що є привабливим для туристів.

8) Програма «Єдина родина». Вона спрямована на забезпечення якісного відпочинку в колі сім'ї разом із дітьми у сільській садибі. Особливо такий вид відпочинку є актуальним у часи пандемії в період карантинних обмежень на відвідування туристичних об'єктів. Крім того, врахувавши шалений темп міського життя, дорослі неостаточно уваги приділяють дітям. Відпочиваючи в агросадібі, родина проводить багато

спільного часу разом, через що між членами сім'ї встановлюється кращий емоційний зв'язок. В агросадібі діти дізнаються багато цікавого та розширюють світогляд. Програма «Єдина родина» передбачає різноманітні конкурси, змагання, тренінги, майстер-класи для дітей та їх батьків, під час яких між ними відбувається тісний емоційний контакт та взаємодія. Також у програмі може бути заплановано приготування домашніх страв та їх дегустацію, катання на конях, роботу у саду, на городі або фермі, риболовлю та катання на човні. До того ж спільна зайнятість дітей та батьків в агросадібі дає можливість відпочивати їм разом у чудовій атмосфері та зменшити час на «заліпання» у гаджетах. Все це сприяє отриманню позитивних емоцій, неповторних вражень та набуттю нових знань. Відпочиваючи у селі, туристи позбавляються стресу, професійного вигорання, депресії, нервового зриву та апатії. Тут вони забувають про шалений міський темп життя. Родина проводить час в агросадібі з власним плануванням активного відпочинку, де завжди є чим зайнятися. Такий відпочинок зміцнює родини.

9) Екологічна програма «Чистий край». Програма спрямована на екологізацію місцевості, де розташовані фермерські господарства та агросадіби. Програма передбачає добровільне прибирання території сільської місцевості із залученням відвідувачів, які відпочивають в агросадібах. Учасникам програми «Чистий край» передбачається винагорода у вигляді безкоштовних домашніх страв, деяких товарів народних ремесл та послуг, проведення майстер-класів, екскурсій, верхової їзди.

Узагальнення теоретичного матеріалу та практики господарювання дає змогу запропонувати концепцію інноваційного розвитку агротуризму, яка охоплює оцінювання необхідності та мету впровадження інновацій, їх розроблення та селекцію в розрізі окремих видів, складові частини управління інноваційним процесом та контроль і корегування впровадження нових рішень та продуктів (рис. 2).

На початковому етапі впровадження інновацій здійснюються генерування та пошук нових ідей в агротуризмі, які можуть мати як внутрішнє, так і зовнішнє походження. Завдяки підприємницькій ініціативі, творчості та новаторському підходу до цієї справи визначають основні потреби, проблеми, цілі та завдання для створення інноваційного продукту. Такі зусилля потребують налагодження співпраці з місцевим населенням, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, науковими та навчальними закладами.

Наступним етапом є опрацювання нових рішень. Використовуючи зібрану інформацію на основі сформованих критеріїв, ключовими серед

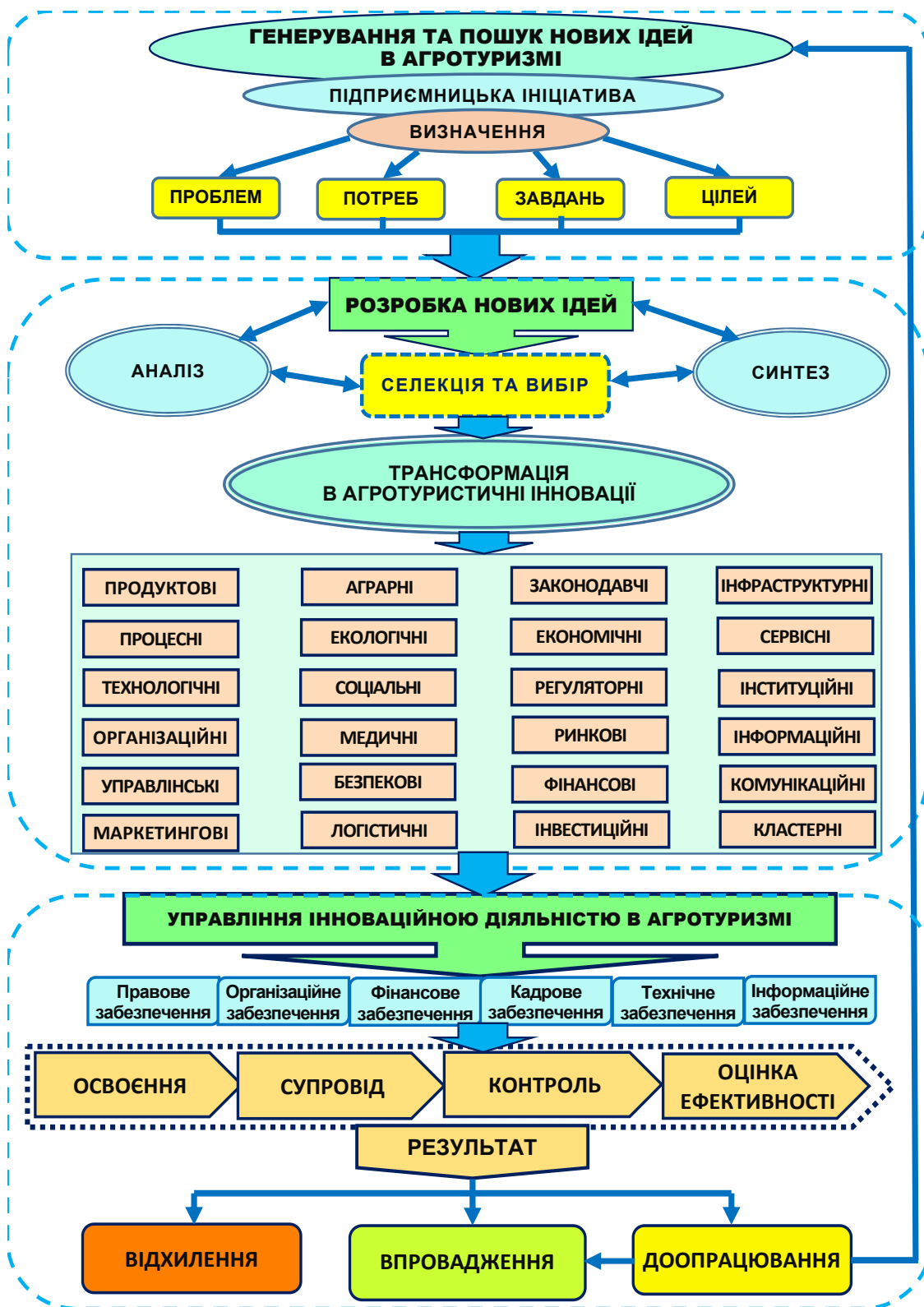

Рис. 2. Концепція інноваційного розвитку агротуризму

Джерело: складено на основі джерела [9, с. 11]

яких є прибуток та ризик діяльності, підприємці здійснюють селекцію ідей та відбирають найкращі та найбільш перспективні рішення, які згодом трансформуються в агротуристичні інновації. Для цього процесу можуть бути залучені відповідні

фахівці та зацікавлені сторони, зокрема представники органів місцевого самоврядування.

Самій ідеї, навіть найбільш інноваційної і перспективної, недостатньо, щоб здобути успіх на ринку. Необхідне управління інноваційним проце-

сом, що є заключним етапом впровадження інновацій в агротуристичному господарстві. Це вимагає відповідного супроводу та постійного контролю з боку господаря. В ході цього процесу інновація піддається більш поглибленому економічному та маркетинговому аналізу, оцінюється її ефективність, на основі чого приймається рішення про її впровадження, відхилення або доопрацювання.

Висновки з проведеного дослідження. Зростання конкуренції на туристичному ринку зумовлює те, що інновації стають важливою передумовою утвердження агротуризму в Україні, виживання агротуристичних господарств на ринку, що особливо важливо в кризові періоди, зокрема пандемійний.

Інноваційність в туризмі як достатньо контроверсійний процес повинен враховувати специфіку агротуристичного продукту, особливості його формування у сфері сільського господарства й туризму та на сільських теренах, використовуючи їх традиції та нові (абсолютні та вдосконалені) рішення, засновані на запропонованій моделі інноваційного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Łebek E., Brambert P. Innowacyjność w gospodarstwach agroturystycznych. *Acta Univ. Lodz. Folia Geogr. Socio Oecon.* 2018. № 32. S. 125–138.
2. Chiodo E., Fantini A., Dickes L., Arogundade, T. Lamie R., Assing L., Stewart C., Salvatore R. Agritourism in Mountainous Regions – Insights from an International Perspective. *Sustainability*. 2019. № 11. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/13/3715/pdf>.
3. Sala S. Wpływ procesów globalizacji na innowacje w agroturystyce. *Innowacyjność w turystyce wiejskiej a nowe możliwości zatrudnienia na obszarach wiejskich.* Warszawa: Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa FAPA, 2015. T. CLXIII. P. 34–48.
4. Roman M., Roman, M., Prus P. Innovations in Agritourism: Evidence from a Region in Poland. *Sustainability*. 2020. № 12. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/12/4858/pdf>.
5. Власенко І. Агротуризм в Україні та його інноваційна складова. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. Гжицького. Серія: Економічні науки.* 2018. Т. 20. № 86. С. 73–77.
6. Зінько Ю., Рутинський М., Горішевський П. Інноваційні форми занять в сільському туризмі та агротуризмі. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес.* 2011. Вип. 163. Ч. 1. С. 30–38.
7. Кальна-Дубінюк Т., Кулаць М., Рибак Л., Кудінова І. Основи управління та організації відпочинку в агрооселях. *Сільський зелений туризм: інформаційні матеріали до Школи-семінару з дорадництва для власників агроосель.* Ніжин: Видавець ПП Лисенко М., 2010. Серія 3. 72 с.
8. Lypczuk V., Kotliński W., Dydiv I. Wykorzystanie zasobów agroturystyki w regionie Karpackim Ukrainy.

Gospodarka i finanse. Współczesne wyzwania rozwoju społeczno-ekonomicznego Polski i Europy. Kielce, 2015. № 6. P. 147–158.

9. Дидів І. Розвиток агротуризму як виду підприємницької діяльності на селі: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Львів, 2021. 20 с.

REFERENCES:

1. Lebek E., Brambert P. (2018) Innowacyjność w gospodarstwach agroturystycznych [Innovation in agritourism farms]. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, no. 32, pp. 125–138. (in Polish)
2. Chiodo E., Fantini A., Dickes L., Arogundade, T. Lamie R., Assing L., Stewart C., Salvatore R. (2019) Agritourism in Mountainous Regions – Insights from an International Perspective. *Sustainability*, no. 11. Access mode: <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/13/3715/pdf>. (in English)
3. Sala S. (2015) Wpływ procesów globalizacji na innowacje w agroturystyce [The impact of globalization processes on innovation in agritourism]. *Innovation in rural tourism and new employment opportunities in rural areas.* Warsaw: Foundation of Assistance Programs for Agriculture FAPA. Vol. CLXIII, pp. 34–48. (in Polish)
4. Roman M., Roman, M., Prus P. (2020) Innovations in Agritourism: Evidence from a Region in Poland. *Sustainability*. Access mode: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/12/4858/pdf>. (in English)
5. Vlasenko I. (2018) Ahroturyzm v Ukrayini ta yoho innovatsiyna skladova [Agritourism in Ukraine and its innovative component]. *Scientific Bulletin of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S. Gzhysky: a series of economic sciences.* Vol. 20. № 86, pp. 73–77. (in Ukrainian)
6. Zinko Yu., Rutinsky M., Gorishevsky P. (2011) Innovatsiyni formy zanyat' v sil's'komu turyzmi ta ahroturyzmi [Innovative forms of employment in rural tourism and agritourism]. *Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine: series Economics, Agricultural Management, Business.* Issue 163. P. 1, pp. 30–38. (in Ukrainian)
7. Kalna-Dubinyuk T., Kulats M., Rybak L., Kudynova I. (2010) Osnovy upravlinnya ta orhanizatsiyi vidpochynku v ahrooselyakh [Fundamentals of management and organization of recreation in agricultural settlements]. *Information materials for the School – a seminar on counseling for agro-village owners. Rural green tourism.* Nizhyn: Publisher PP Lysenko M. Series 3. 72 p. (in Ukrainian)
8. Lypczuk V., Kotliński W., Dydiv I. (2015) Wykorzystanie zasobów agroturystyki w regionie Karpackim Ukrainy [The use of agritourism resources in the Carpathian region of Ukraine]. *Economy and finance. Contemporary challenges in socio-economic development of Poland and Europe.* Kielce, № 6, pp. 147–158. (in Polish)
9. Didiv I. (2021) Rozvytok ahroturyzmu yak vydu pidpryemnyts'koyi diyal'nosti na seli [Agritourism development of as a type of entrepreneurial activity in the countryside]: abstract of the dissertation of the candidate of economic sciences completely. Lviv, 20 p. (in Ukrainian)